

Kitap İnceleme

Bahar Başer (2013) **Diasporada Türk-Kürt Sorunu. Almanya ve İsveç'te İkinci Kuşak Göçmenler.** İstanbul: İletişim Yayınları (ISBN: 9789750513633), 1. Baskı, 422 sayfa.

Diaspora, özellikle diplomasi ve reel politik söz konusu olduğunda dillere pelesenk olan, ancak üzerine yapılmış kapsamlı çalışmaların akademik alanda bile sayılı olduğu bir kavram. Avrupa'da yaşayan ve sayıları milyonları bulan Türk ve Kürt diasporaları da sıklıkla oy deposu, diplomatik koz ya da siyasal sermaye kaynağı olarak görüldükleri hâlde genelde stereotipler üzerinden ya da “anavatan”larına eklenerek algılanıyorlar. Warwick Üniversitesi'nden Dr. Bahar Başer'in İletişim Yayınları'ndan çıkardığı “Diasporada Türk-Kürt Sorunu”, Türkiye ve Kürdistan'ın onlarca yıllık sorununun Avrupa'da yaşayan Türklere, Kürtlere ve onların siyasi örgütlenmelerine olan izdüşümünü inceliyor. Her şeyden önce şunun altını çizmek gerekir ki, Başer'in eseri titizlikle yapılmış bir saha çalışması. Aslen sosyoloji alanında yapılmış bir çalışma olmamakla beraber diaspora sosyolojisi hakkında da önemli ipuçları içeriyor. Araştırmacı, kitabın daha başında okuyucuya bir iyilik yapıp saha çalışmasına başlarken kendi pozisyonunu, arka planını ve çalışma esnasında yaşadıklarını samimi bir şekilde anlatıyor. Bu önemli, çünkü önemli sosyolog Loic Wacquant'ın geçtiğimiz kış Galatasaray Üniversitesi'nde altını çizdiği gibi araştırmanın oturduğu bağlamın içinde araştırmacının kendi kategorizasyonlarının da etkisi var. Başer, eğer bu araştırmayı Türkiye'nin batısından gelmiş bir Türk olarak yaptığını anlatmasa muhtemelen başı daha az ağrırdı. Zira, bu çalışmayı zorlama bir *ad hominem*'e sığınarak eleştirmek isteyecek akademi ve politika erbabı için bu bölüm epeyce bir koz veriyor. Halbuki, araştırmacının kendi pozisyonunu anlatıyor olması hem yukarıda bahsettiğim kategorizasyonu anlayabilmek için önemli, hem de saha çalışması sırasında yaşanan ve çalışmaya etki etmiş olması muhtemel kimi zorlukları algılayabilmek için. Türk-Kürt sorunu üzerine çalışan bir araştırmacının saha notları, bu konuda çalışacak diğer araştırmacılar için çok değerli.

Başer'in kitabının bir diğer önemli tarafı, özellikle Almanya ve İsveç'teki - araştırma bu iki ülkedeki Türk-Kürt diasporaları üzerine kurulu- siyasal diaspo-

ra örgütlenmelerinin detaylı bir listesini sunuyor olması. Bu anlamda, çalışma konuyla çok ilgili olmayan okuyucu için bir başlangıç noktası özelliğini taşıyor. Başer, bu listeyi yaparken yalnızca etnik aidiyetler etrafında kurulan örgütleri ele alıyor. Bunun -yazarın kendisinin de kabul ettiği- bir eksiklik olduğunu, dini örgütlenmelerin diasporalaşmadaki rolünün kitabın kapsamına girmemesinin tabloyu biraz eksik bıraktığını not edelim. Bu bağlamda, diaspora dini örgütlenmeleri -siyasi etkileri de dahil olmak üzere- verimli fakat fazla dokunulmamış bir araştırma konusu olarak araştırmacısını beklemeye devam ediyor.

“Diasporada Türk-Kürt Sorunu” kitabının literatüre bizce yaptığı en önemli katkı, Avrupa'daki Türk ve Kürt diasporalarını silik, edilgen ve yekpare yapılar olarak kabul eden genel anlayışı ciddi bir şekilde sarsıyor olması. Başer'in eserinde diasporanın çeşitliliği üzerine hem teorik, hem de saha çalışması anlamında yeterince delil mevcut. Dahası, yazar yalnızca diasporanın içindeki farklı yapıları, bunların birbirleriyle ilişkilerini, bu ilişkilerin soruna etkisini incelemiyor; Almanya ve İsveç'teki yasal düzenlemelerin ve demokratik kültürün diaspora örgütlenmeleri üzerine yaptığı etkiyi de detaylı bir şekilde anlatarak, aslında diasporaya dahil her örgütlenmenin özgün koşulların bir sonucu olduğunu gösteriyor. Yani bizim genelde Türkiye'den üstünkörü ve tepeden baktığımız “gurbetçi” manzarasının siyasi tarafını mikroskopla tekrar inceliyor, asıl tablonun hareketliliğini gözler önüne seriyor.

Hemşehrilik meselesi, Bahar Başer'in kitabında ister istemez kendine yer buluyor. İsveç'teki Kululular gibi çarpıcı örnekler, diasporada siyasi aidiyetler üzerinden kurulmayan birliktelikleri de gösteriyor. Ancak bunların kitabın asıl kapsamına dahil olmadığını söylemekte fayda var. Hemşehrilik'in siyaseti, Türkiye'deki siyaset literatürün önemli kısmında olduğu gibi Başer'in eserinde de tâli kalmaya devam ediyor. Dini diaspora gibi doğrudan siyasi motivasyonla kurulmayan bu örgütlerin de çalışmada daha çok yer alması beklenebilirdi. Ancak her çalışmanın bir kapsamı olduğundan, Başer'in de dini ya da hemşehri diasporalarına dair ahkâm kesmeye niyetinin olmadığını baştan belirtmesinden dolayı bu mazur görülebilir bir durum. Bu çalışma, kendisine siyasi aidiyetler üzerinden kurulan Türk ve Kürt diaspora örgütlerini odak olarak seçmiş. Çalışmanın genelinde bu odakla ilgili bir sıkıntı yok.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, “Diasporada Türk-Kürt Sorunu” hem diasporaya, hem de sorunun kendisine farklı ve temeli olan bir bakış açısı getiriyor. Araştırmacının çalışmadaki rolü, dikkatli ve ölçülü. Bahar Başer, kitabın hiçbir yerinde incelediği konunun üstüne yükselmeye kalkmıyor, aksine pek çok yerde kendisini geri çekiyor. Yer yer siyaset biliminden, yer yer aktörler ve kurumlar sosyolojilerinden beslenen, ama en çok diasporayı gözlemlediği gibi anlatmaya çalışan bir eser okuyoruz. Son derece bıçak sırtı bir konuda; soğukkanlı, adil, eleştirel olabilen fakat angaje olmayan, gördüğünü söyleyen bir çalışma, Bahar Başer'in “Diasporada Türk-Kürt Sorunu”.

Dağhan Irak, e-posta: daghan.irak@gmail.com